

REDAKTØR

Hans Henrik Schwab
Mag.art. og forlagschef på
Lindhardt og Ringhof.

Forlagsredaktøren er formidler mellem bog og læser; den gode redaktør er – i bedste fald – også formidler mellem forfatter og bog.

Den gode redaktør? Lad mig indledningsvis og ganske kort afgrænse emnet. De følgende betragtninger er først og sidst baseret på mine egne erfaringer som redaktør af især dansk skønlitteratur og i nogen grad kulturlitteratur (biografier m.m.). En del af betragtningerne vil også have gyldighed for fagbogsredaktøren, men redaktion af fag- og håndbøger er en (krævende) disciplin for sig, der fordrer sin egen artikel.

Dernæst bør det siges, at mine overvejelser om den gode redaktør først og sidst retter sig mod de redaktionelle kernekompetencer. Dermed ikke sagt, at den gode redaktør ikke er karakteriseret ved

kendskab til økonomi, salg og grafiske principper, for naturligvis bør redaktøren kunne læse en kalkule, udvise økonomisk ansvarlighed og være i stand til at lægge sig fast på et principiayout osv. Imidlertid vil jeg i det følgende definere forlagsredaktøren som en *medieafhængig indholdseksper*t, hvis kernekompetence er evnen til at *vælge* og *redigere* et manuskript. Denne definition bør reelt differentieres i tre kernekompetencer, således at den gode redaktør besidder evnen til:

- At vælge det rette manuskript/erhverve rettighederne til den rette bog
  - At foretage en minutiøs sproglig redaktion af det pågældende manuskript
  - At indgå i et tæt samarbejde med forfatteren om de overordnede linjer i manuskriptet
- Lad os se på disse kompetencer en for en.

At vælge

Alt forlæggeri starter i virkeligheden med, at en person udvælger det rette danske manuskript til udgivelse eller køber oversættelsesrettighederne til den rigtige udenlandske bog. Kernen i al udgivervirksomhed er således *rettigheder*. På amerikansk findes der en meget præcis betegnelse for denne type redaktør: *Acquisitions Editor*. Det er den redaktør, der har ansvaret for at sikre forlaget de attraktive udgivelsesrettigheder.

Der bør her skelnes mellem tre udgivelsesområder: den oversatte skønlitteratur, hvor der skal tages stilling til titler, der allerede er kvalitetsgodkendt, redigeret og måske endda allerede udgivet af et udenlandsk forlag; den danske skønlitteratur, hvor der for en stor dels vedkommende skal tages stilling til uopfordret tilsendte manuskripter af nye ukendte navne; og endelig kulturlitteraturen, hvor der ofte vil være tale om journalistisk inspireret opsøgende virksomhed. Vi vælger her at se bort fra en fjerde variant af ordet "akkvisitiv", der i visse tilfælde kan oversættes til "tyvagtig" og betegner den type redaktør, der ser det som sin fornemste opgave at stjæle resultatet af andre forlags udviklingsarbejde. *Den gode redaktør* behøver ikke ty til den slags akkvisitive metoder, som også har vundet indpas i finere forlagskredse.

For alle tre områder gælder det imidlertid, at den antagende redaktør skal gøre sig helt klart, ud fra hvilket kriterium den enkelte titel antages: Er det et primært kommercielt eller kvalitativt kriterium, eller indgår begge kriterier – og i så fald i hvilket forhold? Redaktøren opererer her selvsagt også inden for rammerne af forlagets profil og forretningsplan. Ikke desto mindre kan man ikke bare på forhånd 'regne den ud' – heller ikke ud fra en forlagskalkule. En salgs-/marketingafdeling kan i bedste fald give et kvalificeret bud på dagens

marked og i værste fald på gårsdagens, men morgendagens marked kender ingen med sikkerhed. Derfor er den gode redaktør med 'næse' og intuition en central person på et forlag. Hvem kunne på forhånd have analyseret sig frem til, at en flere hundrede sider lang roman om narkomaner i Aalborg ville blive den sæsons bestseller? Eller at en omnibusudgave med 1000 sider sort lyrik ville blive en nyklassiker og steadyseller?

At tekstredigere

Det er imidlertid ikke nok at finde det rette manuskript. Det skal også redigeres. Uanset om det drejer sig om et dansk eller oversat værk, kræver det en minutløs sproglig gennemgang såvel som en omhyggelig kontrol af alle faktuelle forhold og oplysninger. Også her findes der et dækkende amerikansk udtryk for denne redaktørtype: den såkaldte *Copy Editor*. C for copy og de 'fem c'er: *clear, correct, concise, comprehensible, and consistent*. Sagt på dansk dækker denne redaktørtypes arbejde alt fra ortografi og interpunktion til korrektion af semantiske og faktuelle fejl.

Netop i USA er denne disciplin forfinet til det yderste. Da Anders Bodelsens roman '*Tænk på et tal*' udkom i USA, indgik Bodelsen således i et tæt samarbejde med forlagets *Copy Editor*, der gennemgik og kontrollerede skudvinkler og solnedgange m.m., så den amerikanske udgave reelt var en revideret udgave af den danske. Vigtigheden af denne redaktionelle disciplin kan ganske enkelt ikke overvurderes. Det er korrekt, som det ofte bliver påpeget, at forlæggeri går ud på at *vælge* og *sælge*. Der er blot et helt centralt medlem: *redaktionen* af det valgte værk.

At redigere litterært

Indledningsvis slog vi fast, at redaktøren er formidler mellem værk og læser. Det er redaktøren, der har udvalgt og med akribisk omhu gennemrettet værket til læseren. Med Voltaires ord: "*De aner ikke, hvor megen ulejlighed jeg gør mig, for at læseren ikke skal have nogen.*" Men den gode redaktør er som nævnt ikke blot formidler mellem værk og læser, men i lykkeligste fald også mellem forfatter og værk.

Mens redaktionen af det oversatte værk grundlæggende er en bunden opgave, hvor det drejer sig om at sikre en præcis og loyal gengivelse af originalen, er redaktionen af et dansk originalmanuskript en 'fri' opgave. Man må som redaktør forholde sig til manuskriptet ikke som et færdigt værk, men som et virtuelt værk. Alle forandringer og forbedringer bør i princippet overvejes og forelægges forfatteren.

Jonathan Galassi fra det amerikanske forlag Farrar, Straus & Giroux har engang udtalt, at det ideelle værk ikke kræver redaktion. Det er undtagelsen. Samme Galassi mener da også, at 20-30 gennemrettede

manussider er et fint resultat af en arbejdsdag. Den anden yderlighed er således omfattende ændringer: passager, der skal skrives om eller helt udelades; personer og hændelser, der er utroværdige/usandsynlige – for ikke at tale om den situation, at værket undergår en genretransformation – eller ligefrem er blevet til på redaktørens opfordring.

Det er indlysende, at så omfattende ændringsforslag fordrer evnen til indlevelse i værket – og i sidste instans i forfatterpersonligheden. Til redaktørens litterære og sproglige kompetencer må således føjes en langt mere uåndgribelig dimension: den sociale kompetence, evnen til menneskelig indlevelse og forståelse. Empati og etik. Intet mindre. Denne – sjældne – redaktørtype har Klaus Ribbjerg engang spøgefuldt betegnet som “Mr Editor” med reference til branchens mest kendte danske eksempel.

Mr Editor

Vi har nu set på de tre redaktionelle kernekompetencer en for en, og pointen – som det sikkert er fremgået – er, at disse sjældent er samlet i én og samme person. Ofte er de spredt ud over tre forskellige redaktørroller – redaktionschefen, tekstredaktøren og den klassiske forlagsredaktør – og er de undtagelsesvis samlet hos én person, vil de typisk være repræsenteret i forskellige grader. Ifølge mine begreber er den gode redaktør følgelig den person, der i et harmonisk forhold formår såvel at vælge det rette manuskript og foretage den sproglige detailredaktion som – hvis det drejer sig om et dansk originalmanuskript – at indgå i et kongenialt og respektfuldt samarbejde med forfatteren om de overordnede linjer i værket.

Se, dét er den gode redaktør – den sande Mr Editor!

Henvisninger i udvalg

Achen, Sv. Tito: *Manuskriptbehandling*. Foreningen for Forlagfolk, 1968.

Borgen, Jarl: *Forlægger-snak*. Borgen, 1998.

Jensen, Erik Vagn: *Mahogni og Marcuse*. Vindrose, 1987.

Keel, Klaus Ulrik: *Tekstredaktion – Håndbog for forlags- og andre redaktører*, upubliceret manus (bør snarest finde en relevant udgiver).